

^HMİLLETLERARASI TİCARET ODASININ AKREDİTİFLE İLGİLİ SON DÜZENLEMESİ YEKNESAK KURALLAR 600 (UCP 600) VE UYGULAMAYA GETİRDİĞİ BAZI YENİLİKLER

Arş. Gör. F. Banu KRING, LL.M.*

I. GİRİŞ

Dış ticaretin doğasından kaynaklanan özellikleri ve taşıdığı riskler nedeniyle ödeme yöntemleri her geçen gün büyük önem kazanmıştır. Ülkelerin dış ticaret politikalarının ve buna bağlı mevzuatın belirlediği sınırlar dahilinde, taraflar ödeme konusunda anlaşabilme özgürlüğüne sahiptirler¹. Alıcı ve satıcı için gerekli güven ortamını sağlayan ve dış ticarete en fazla kullanılan ödeme şekli olan akreditif evraka bağlı bir kredi sistemi olması nedeniyle dikkatle incelenmesi ve uygulanması gereken bir finansal metottur. Bu ödeme şeklinde alıcının tayin ettiği banka, satılan mallara tasarruf sağlayan belgeler karşılığında ödemeyi yapmayı üstlenmektedir. Böylece alıcı ile banka arasında satıcının ibraz edeceği belgeleri kontrol ederek satış bedelini ödeme yükümlülüğü doğuran bir sözleşme yapılmaktadır².

^H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* İzmir Ekonomi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü.

¹ Özel S., Akreditif ve Hukuki Niteliği, 1991, S. 3; Tekinalp Ü., Türk Mali Kurumlar Hukuku, Cilt 1, Banka Hukukunun Esasları, Cilt 1, 2009, S. 594.

² Aydos O. S., Akreditif, 2006, S. 6.

Uygulamanın ihtiyaçlarına göre farklı şekillerde ortaya çıkan akreditif işlemi, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de kullanılıyor olmasına rağmen ülkemizde pozitif düzenlemeye konu olmamıştır. Meydana gelebilecek farklılıkları önlemek amacıyla Milletlerarası Ticaret Odası (MTO)³ tarafından uzun süre önce oluşturulan ve kullanılan Yeknesak Kurallar dizini, uluslararası ticaretin gelişmesiyle birlikte yeniden gözden geçirilerek Yeknesak Kurallar 600 oluşturulmuştur. Belirtildiği gibi, ülkemizde Merkez Bankası’nın konuya ilişkin tebliğleri dışında özel hukuk alanında, akreditif işlemi konusunda herhangi bir özel düzenlenmeye rastlanmamaktadır⁴.

Akreditifin hukuksal mahiyetine yönelik tartışmalar, akreditif müessesesinin tek bir hukuksal kavram içinde açıklanmasının mümkün olmaması ve birçok hukuksal ilişkiyi bünyesinde toplaması nedeniyle, ki bunların kapsamına vekalet akdi, borç ilişkisi vs. gibi farklı ilişki yapıları girmektedir, düzenleme yapılamamıştır. Yargıtay’ın konu ile ilgili kararları kronolojik olarak değerlendirildiğinde ise akreditif önce havale daha sonra mücerret borç vaadi olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla bu bağlamda bir akitler dizisi olarak kabul edilen akreditif müessesesi Borçlar Kanununda düzenlendiği varsayılan hükümler ve bazı tebliğler dışında kesin bir netlikle kanunlaştırılmamıştır.

Bu anlamda tıpkı diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de Yeknesak Kurallar esasına dayandırılan ulusal bankacılık uygulamasının ve hukuksal sonuçlarının da bu esaslarla çelişmeyecek çizgide olması gerekir. Bu durum dikkate alındığında, ulusal mahkemelerin akreditifle ilgili verdiği kararların da Yeknesak Kuralların oluşturduğu ilkelerle ters düşmemesi gerekir ki, bu durumda çözüm yolu akreditifle ilgili ulusal bir sistemin oluşturulmasından ve kanunlaştırılmadan geçmektedir. Oluşturulacak düzenlemenin en önemli

³ MTO olarak kısaltılarak kullanılacaktır.

⁴ Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkındaki 17 Sayılı Kararın 15. maddesi ve Bu Karara İlişkin Seri II No: 3 Sayılı İhracat Tebliği.

dayanağı ve kaynağı dünya çapında kabul görüp uygulanan yegane kurallar dizini olan Milletlerarası Ticaret Odası'nın çıkardığı Yeknesak Kurallar olacağından bu kurallarda yapılan yeniliklerin ülkemizde de dikkatle incelenmesi gerekmektedir.

II. AKREDİTİFİN TANIMI ve YEKNESAK KURALLAR 600 (UCP 600)'e KADAR OLAN GELİŞİMİ

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun tanımına göre akreditif, '... mal satın almış bir kimsenin bir banka ile yaptığı anlaşma üzerine, o bankanın belli belgelerin satıcı tarafından ibrazı karşılığında, bu satıcıya satış parasının ödenmesini hedef tutan bir akittir'⁵. Çeşitli dillerde farklı kelimelerle ifade edilen akreditif kavramının ifade-sinde çoğunlukla 'kredi' ifadesine yer verildiği görülmektedir⁶. Akreditif, itibar vermek, tasdik etmek anlamındaki 'accredits' kelimesinden gelmektedir⁷ ve alıcı ile satıcı arasında mevcut bulunan güvensizliğin giderilmesi amacıyla tasarlanmış olup, aynı zamanda mallar transit konumdayken anlaşma konusu bedelin de bağlı olmamasının garantilenmesini sağlar.

Bu çalışmamızın konusu olan Milletlerarası Ticaret Odasının akreditife ilişkin Yeknesak Kurallarının 2. Maddesinde yapılan tanıma göre ise akreditif için aşağıdaki tanımın yapıldığı görülmektedir:

'Bu yayında (Yeknesak Kurallarda) kullanılan 'akreditif ibareleri', bir müşterinin (akreditif amirinin) talimatları uyarınca ve talebi ile hareket eden bir bankanın (amir bankanın), akreditif koşullarının yerine getirilmiş olması kaydıyla ve akreditifle öngörülen vesaikin (belgelerin) ibrazı karşılığında,

⁵ YGHK, 4.11.1964., E. 942/D-4, K. 637. Karar için bkz. AD 1965, S. 5-6, S. 730 vd.

⁶ **Reisoğlu S.**, Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygularında Akreditif, 1995, S. 5.

⁷ **Özel S.**, Akreditif ve Hukuki Niteliği, 1991, S. 11.

- 1) Üçüncü bir tarafa (lehtara) onun emrinde ödeme yapılacağı veya lehtarın çekeceği poliçeleri kabul edeceği veya ödeyeceği veya
- 2) Böyle bir ödemeyi yapması veya çekilen poliçeleri kabul etmesi ve ödemesi için diğer bir bankayı yetkili kıldığı veya
- 3) Diğer bir bankayı iştirak eylemi yapmaya yetkili kıldığı, adı ve tanımlanması ne olursa olsun, herhangi bir düzenleme anlamına gelirler⁸.

Tarihsel gelişimi incelendiğinde en eski ödeme yöntemlerinden biri olan akreditifin ilk örneklerine çok eski çağlarda Atina'da 'trapezitai' olarak adlandırılan bankerlerin işlemlerinde rastlandığı görülmektedir⁹. Bundan sonraki tarihsel gelişimi incelendiğinde akreditifin 13. yüzyılda İngiltere'de kullanılmış olduğu, daha sonra da İtalyan tüccarları arasında kullanılmaya başlandığı görülmüştür¹⁰. Artan dış ticaretle akreditif 18. yüzyılın başından itibaren, taraflar arasında akdın ifasının düzenli bir şekilde yapılmasını sağlamak amacıyla kullanılmaya başlamış ve bir ödeme usulü olarak gelişmiştir¹¹. Bu anlamda akreditif müessesesi, özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra önem kazanmış ve bu önem İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra daha da artmıştır. Bu önem ve gereksinimleri göz önünde tutarak bir düzenleme girişiminde bulunan Milletlerarası Ticaret Odası 1933 yılında ilk kez birçok ülkede uygulanan birbirinden ayrı oluşmuş düzenlemeleri 'Yeknesak Kurallar', bir başka deyişle 'bir örnek kurallar' başlığı altında düzenlemiştir. Son şeklini ise 1951 yılında alan kurallar dizininin dünya genelinde tacirler tarafından kabul görmesi üzerine kurallar 1962, 1974, 1983 ve 1993 yılına dek birkaç kez yenilenerek en son 2007 yılındaki düzenlemeyle

⁸ **Yılanlı H.**, Dış Ticaret İşlemleri, 2003, S. 45.

⁹ **Uluç M. R.**, Borçlar Hukuku Açısından Akreditif, Batider 1966, C.III, S. 3, S. 432.

¹⁰ **Doğan V.**, Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif, 2005, S. 28.

¹¹ **Özalp, D.**, 2004, S. 370-373.

bugünkü haline getirilmiştir. Günümüzde yürürlükte olan ve 'Vesikalı Krediler İçin Yeknesak Teamüller ve Uygulamalar' başlığını taşıyan 600 sayılı broşür, 2007 yılında yürürlüğe girmesiyle 1993'ten beri oldukça uzun bir süre yürürlükte olan 500 sayılı broşürü yürürlükten kaldırmıştır¹².

III. AKREDİTİF SİSTEMİNİN FONKSİYON ve İŞLEYİŞİ

Uluslararası ticarete taraflar arasındaki güvensizlik duygusunu bertaraf etmek amacı ile çalışılan akreditif sisteminin ödeme, teminat ve kredi olacak şekilde üç ana fonksiyonunun olduğu kabul edilmektedir¹³.

Önceki kısımda tanımladığı üzere Yeknesak Kurallar 500 'ün 2.maddesinde yer alan tanımlama, genel anlamda akreditifin işleyiş ve akreditife taraf olanlar hakkında asgari açıklamayı da getirmektedir. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere akreditifle ödeme sisteminde akreditif amiri, akreditif bankası ve/veya tüzel kişinin katıldığı çok taraflı bir ilişkiler bütününden söz edilebilir¹⁴. Asgaride üç kişinin katıldığı akreditif işleminde, genellikle ithalatçı (akreditif amiri) ile ihracatçı (lehtar)¹⁵, muayyen malların satımını öngören sınır aşırı bir satım sözleşmesinde ödemenin akreditif yoluyla yapılacağı konusunda anlaşılır¹⁶. Ödemede akreditif ödeme yönteminin kullanıla-

¹² Bu çalışmada MTO'nun Vesikalı Krediler İçin Yeknesak Teamüller ve Uygulamalar başlıklı 600 sayılı broşüründen bahsederken kısaca 'Yeknesak Kurallar 600' ifadesi, 500 sayılı broşürden bahsederken kısaca 'Yeknesak Kurallar 500' ifadesi kullanılacaktır.

¹³ **Doğan V.**, Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif, 2005, 2. Baskı, S. 39 vd.

¹⁴ **Kaya S.**, Uluslararası Bankacılık, 2003, S. 9.

¹⁵ Söz konusu ilişkiye valuta ilişkisi veya temel ilişki denilmektedir, **Tekinalp Ü.**, Türk Mali Kurumlar Hukuku, Cilt 1, Banka Hukukunun Esasları, 2009, S. 603.

¹⁶ Akreditif sözleşmesi, ulusal satış sözleşmelerinde de yapılabilmekle birlikte genellikle bu uygulama, uluslararası satış sözleşmelerinde görülmektedir.

cağına ilişkin bu anlaşma, satış sözleşmesine akreditif klozu adı verilen maddenin dahil edilmesiyle gerçekleşir. Sözü edilen akreditif klozu, ithalatçıya ihracatçı lehine bir akreditif açtırma ve satış bedelini bu yolla ödeme yükümlülüğü getirirken, ihracatçı sıfatıyla lehtara da esas itibarıyla sözleşme konusu malların temini yanında, belirli bir vadede mala ve taşımaya ilişkin muayyen belgeleri ibraz etmesi borcunu yükler.

Akreditif (dökümanter kredi) sisteminde alıcı bankasına (keşideci banka veya akreditif bankası olarak anılır) satıcının lehine bir akreditif açması için talimat verir. Keşideci banka, satıcıya satış bedelini kısmen veya tamamen ödeme yükümlülüğünü, mallara ait uyumlu evrakların ibrazı karşılığında üstlenir. Pek çok işlemde keşideci banka, normalde satıcının ülkesinde olan bir başka bankayı yetkilendirecek ve satıcıyı akreditifin şartları konusunda bilgilendirecektir. Ödeme, satıcının istenen evrakları akreditifte belirtilmiş olan yere teslimi karşılığında sağlanacaktır. Şayet akreditif, keşideci banka dışında onaylayan bir banka tarafından ayrıca onaylanmış ise, ödeme bu banka tarafından karşılığı keşideci bankadan tahsil edilmek suretiyle yapılacaktır. Eğer onaylayan bir banka yok ise, ödemeyi keşideci banka yapacaktır.

Ödeme, nakit veya EFT (evrakların tesliminde veya daha sonraki bir zamanda) ya da satıcının düzenlediği evrak teslim belgesinin kabulü karşılığı ilgili bankaca yapılır. Sistem bir ilişkiler ağı olup, taraflar için karmaşa ve sorun oluşturmaya son derece yatkındır. Bankacılık uygulamaları ve tatbikat yıllar içinde fazlasıyla gelişmiş olup, günümüzde akreditifler ile ilgili tek tip bir yasal sistem oluşmuştur.

Dolayısıyla bu çalışma, yeni düzenlemenin sorun gidermeye yönelik bazı maddeleri üzerinde tartışıp, yeni Yeknesak Kurallar 600'ün uluslararası ticareti nasıl etkilediğini incelemeyi hedeflemektedir. MTO tarafından yenileme projesi ilk duyurulduğunda, ilgili çalışma komiteleri bu yenilemenin aşağıda belirtilen üç temel amaca ulaşmak için tasarlandığını açıkça ifade etmişlerdir;

- a- Her ne kadar Yeknesak Kurallar 500 yeni bankacılık ve akreditif uygulamalarında MTO' ya yeni ortaya çıkan sorunlara durum raporları tanzim etmek suretiyle karşılık verse de bu raporlar amaca ulaşmakta yetersiz kalmış ve topyekun bir düzenlemeyi ihtiyaç haline getirmiştir.
- b- Aynı zamanda yeni Yeknesak Kurallar 600'ün önceden var olan bazı kuralları yeniden yorumlayarak, akreditiflerin uygulanmasına dair daha kesin kurallar koymaya yönelik bir netlik kazandırması amaçlanıyordu.
- c- Tüccarların zamanla akreditif ile ödeme yönteminden uzaklaşarak açık hesap yolu ile ticareti tercih etmesiyle oluşan durumu tersine çevirerek akreditif uygulamasını artırmak¹⁷, yeni düzenlemenin ana hedeflerinden biriydi.

Yukarıda sözü edilen hedeflere ulaşmak üzere yeknesak kuralların revizyon çalışmaları çerçevesinde, 10 adet dünyaca tanınmış profesyonelin görev aldığı Taslak Çalışma Grubunun 26 değişik ülkeden katılan 41 banka, nakliye, sigorta ve hukuk sektörlerinde çalışan uzmandan oluşan Danışman Grubuyla birlikte hazırladığı 15 taslak önerisinin kapsamına yaklaşık 600 banka komisyonu görüşüyle, DOCDEX¹⁸ kararları ve ilgili mahkeme davaları ile dünyadaki 40'tan fazla MTO Milli Komitelerinden gelen 5000'den fazla görüş dahil edilmişti.

IV. YEKNESAK KURALLAR 600'ÜN UYGULANMASI ve GETİRDİĞİ YENİLİKLER

1. Yeknesak Kurallar 600'ün Türk Hukukunda Uygulanabilirliği

Yeknesak Kurallar 500 bütün evraka bağlı kredilere ve stand-by mektuplarına kredinin içeriğiyle ilgili olduğu hallerde uygulanmak-

¹⁷ Polat A., Uluslararası Ticarete Akreditifli Ödemeler ve UCP 600, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl 7: Sayı 13, S. 211.

¹⁸ Akreditif Uyuşmazlık Çözüm Ekspertizi, MTO altında yapılandırılmış bir çalışma organıdır.

taydı¹⁹. Bu, geçmişte konuyla ilginin özellikle belirli olması veya uygulamaya bağlı ilginin yeterliliği konusunda problem yaratmıştır. Yeni Yeknesak Kurallar 600'de ise düzenlemenin ilgi alanı açıkça ifade edilmiştir. Yeni düzenlemenin ilk Maddesinde "Yeknesak Kurallar 600 herhangi bir evraka bağlı krediye uygulanan kurallardır" ibaresi vardır ki buradan en geniş şekliyle herhangi bir akreditife veya stand-by mektubuna dahil uygulanabileceği anlamı çıkarılabilir. Yine aynı madde eğer özellikle tanımlanmamış veya akreditif içeriğinden muaf bırakılmamışsa söz konusu kuralların tüm taraflar için (keşideci banka, lehtar, onaylayan banka veya başvuru sahibi) bağlayıcı olduğunu belirtir. Bu anlamda 1. Madde'nin bu ikinci versiyonu önceki düzenlemeden farklılık göstermektedir. Yeknesak Kurallar 500'deki düzenleme, kuralları akreditifte aksine ısrarla değinilmedikçe bağlayıcı sayar. Ancak sözü geçen aksine ısrarla değinilmedikçe tabiri hem kuralların uygulanmasından hariç tutma hem de tadil etmek şeklinde anlaşılmuş olageldiğinden yeni düzenlemenin 1. Maddesi'nde bu husus olması gereken açıklığa kavuşturulmuştur.

Borçlar Kanunu Madde 19 ve 20'ye aykırı olmamak kaydıyla taraflar sözleşmelerin içeriğini belirleme özgürlüğüne sahiptirler. Dolayısıyla taraflar sözleşme içeriğine kendilerinin yarattığı şartları koyabilecekleri gibi, prototip sözleşmelerden veya yeknesak kurallardan yararlanabilirler. Böylece bu tip şartlara veya kurallara atıf yapılarak bunlar sözleşme hükmü seviyesine çıkarılmaktadır. Bu değerlendirmenin ışığında, Yeknesak Kuralların akreditif işlemine uygulanabilmesi için taraflarca kabul edilmiş olması gerekmektedir ki, bu kurallar sözleşme hükmü haline gelebilsin ve taraflar için bağlayıcı olsun²⁰. Sözü edilen, sözleşmeye ek hükümler olarak dahil edilme farklı şekillerde gerçekleşebilir: Bu kuralların uygulanacağı sözleşmede bir klozla açıkça kararlaştırılabileceği gibi, uygulan-

¹⁹ Yeknesak Kurallar 500, Madde 1.

²⁰ **Reisoğlu** S., 51; Aynı zamanda YGHK'nın 04.11.1964, 942/637 sayılı içtihadı da bu görüştedir.

birlik şartı anlaşmada yer verilen bir atıfla da gerçekleştirilebilecektir²¹.

Her ne kadar bu durumda Yeknesak Kurallar atıf aracılığıyla sözleşme hükmü haline gelseler de, sözleşme serbestisi prensibi çerçevesinde taraflar bu kuralların bazı hükümlerini kabul etmeme veya bu kurallara aykırı hükümleri sözleşmeye dahil etme özgürlüğüne sahiptirler. Burada önemli olan husus Yeknesak Kurallarda yer alan hükümlerin emredici yasa hükümlerine aykırı olamayacağıdır²².

Dolayısıyla Yeknesak Kurallara atıf yapılmaması ve bu hükümlerin sözleşme hükmü haline gelmemesi durumunda ise, bu kurallar akreditif işleminde göz önünde bulundurulmayacaktır ki bu durumda akreditif işlemine Borçlar Kanununun genel ve özel hükümleri uygulanacaktır²³.

Yeknesak Kurallara atıf yapılması durumunda akreditif işlemi ve bu şarta yer veren sözleşme, bir özel hukuk sözleşmesi niteliği taşıdığından meri hukuka tabi olacaktır ki bunun sonucunda anlaşma ya da bağlanma kuralları, Türk Hukukunun uygulanacak hukuk olması durumunda, sözleşme hükümlerinden sonra ikinci derecede kaynak olarak yasa hükümleri devreye girecektir.

2. Yeknesak Kurallar 600'ün Getirdiği Temel Yenilikler

Yeknesak Kurallar 600 ile yapılan yeniliğin amaçlarından biri de kuralları basitleştirmektir ve bu amaç yeni düzenlemeye Yeknesak Kurallar 500'de yer alan 49 maddenin 39'a düşürülmesi şeklinde yansımıştır. Yeknesak Kurallar 500'deki olduğu gibi özel terimler için ayrı düzenlemelere atıfta bulunmak yerine, yeni Yeknesak Kurallar 600 düzenlemesi 2. ve 3. Maddelerde bir tarif listesi aracılığıyla bir nevi yorumlama ve açıklama yardımı sağlamaktadır. Daha önceleri

²¹ Kaya S., S. 25.

²² Kaya S., S. 29; Aydos O. S., S. 47.

²³ Aydos O. S., S. 47.

itiraz kabul görmez olarak değerlendirilen bazı tanımlar, şimdi kesin olarak tarif edilerek tüm tereddütlü hususların ortadan kalkması sağlanmıştır. Örneğin, 2. maddede; muhabir banka, keşideci, lehtar, teyit, teyit eden banka, akreditif, keşideci banka, namzet banka ve ibraz gibi tabirlerin tarifiyle ilgilidir. Bu tabirlerin anlam içeriklerinde gerçekte hiçbir değişiklik olmamakla birlikte, yenilenmiş düzenleme bu tabirleri hiçbir tereddüte meydan vermeyecek şekilde açıklıkla tarif etmektedir.

Bu durumda tarif eden söz konusu madde, basit bir kurallaştırma uygulaması olarak görülmemelidir, zira bu düzenlemeyle bazı karşı terimlere şimdi dünya çapında bir açıklama getirilmiştir. Örneğin, geçmişte ödeme ve ciro gibi terimler mahkemeler ve bankacılar tarafından farklı değerlendiriliyordu. Oysa yeni düzenlemede 2. madde açıkça ödeme tabirini akreditif peşin ibrazlı ise, peşin ibrazlı ödeme, akreditif tasdik şartlı ise, evrak kabulüne bağlı ödeme veya vade sonu belirtilen tarihte ödeme yapılacaksa vadeli akreditif olarak tanımlar. Buna bağlı olarak yine aynı madde akreditifi kesin ve gayri kabili rücu olarak uygun bir ibraza bağlı ödeme mükellefiyeti olarak tanımlar. Aynı zamanda uygun ibrazın gerçekleşmesi de ödeme zorunluluğunu tetiklediği kabul edilmektedir. *Ciro* tabiri ise evrak veya senetler veya sözleşmenin karşılığı olan ödemenin keşideci tarafından kesin ödeme tarihine dek teslim alınarak teminat altına alınması anlamını ifade etmektedir. Bu durumda değerlendirilmesi gereken başka bir durumsa aynı zamanda zımni yani üstü kapalı teyidin de mevcut olduğunun kabul edilmesidir. Bu tür bir akreditif tasdiki ilk bakışta daha sorunlu gibi görünse de, özellikle keşideci bankanın sessiz onaylayıcıyı rambursman etmeyi kendisi tarafından bu şekilde yetkilendirilmediğine dayanarak reddedilmesi olanağı tanınması bakımından farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Geçmişteki düzenlemede 'sessiz tasdik', ciro etmek değil ciro etmek üzere anlaşmak anlamına gelmekteydi. Bazı bankacıların ticaretin finansal verimliliğinin önünde tamamen yapay ve gereksiz bir engel olarak gördükleri bu durumu, yeni düzenleme kaldırmaya çalışmaktadır.

Aynı zamanda 3. madde kapsamında bir akreditifin dönülemez (irrevocable) olduğu belirtilmese dahi, bu akreditifin dönülemez nitelikte olduğu kabul edilmiştir. Dolayısıyla dönülebilir (revocable) akreditiflerin Yeknesak Kurallar 600 içinde standart olarak düzenlenmediği açıkça görülmektedir.

Yine son düzenlemeye göre evrakların belirtilmiş ama teyit etmeyen bir banka tarafından sadece alınışı, kontrolü veya gönderimi belirlenen bu bankayı ödeme veya pazarlık yükümlüsü yapmadığı gibi bu yetkileri de kendisine vermez²⁴.

Aynı zamanda yeni düzenlemeye göre 'Rezervli' ya da 'Uygun Olmayan Belgeler' ya da 'Rezerv Kaldırma' gibi konular ayrı bir düzenlemeyle hükme bağlanmıştır. Bu düzenleme eski uygulamanın genel çizgisine sadık kalmakla birlikte, bankalarca gönderilecek red bildirisinin tek olacağı hususunu açıkça bünyesinde düzenlemiştir. Bu belgenin içeriğinin standart olacağı ve ibraz gününü izleyen beşinci günün bitimine kadar gönderilebileceği de ayrıca düzenleme de hükme bağlanmıştır²⁵.

Milletlerarası Ticaret Odasının akreditifle ilgili son düzenlemesinde görülen bir başka değişiklik de "Kabul Kredisi" ve "Ertelenmiş Ödeme Kredisi"nin tarifidir. Bankacılık uygulamalarında sözü geçen bu kavramların olumsuz tanınan kavramlar olduğu üzerine yaygın bir genel kanı vardır ve yakın zamanda gözlenen yasal gelişmeler Çin mahkemelerince görülen bir davada olduğu gibi bu tür akreditiflere ait terimlerin zımnen (ima yoluyla) değerlendirilmesinin ne kadar sorunlu olabileceğini göstermiştir. Örneğin, Finans AG- Zürich ile Guangdong Gelişim Bankası Pekin Şubesi arasında Çin Mahkemelerince görülen davada keşideci banka işin hitamında teyit vermeyi senedin kaşelenmediği ve imzalanmadığı sebebine dayanarak "iyi niyetli hamil" bağlamında reddetmiştir²⁶. Bu aynı

²⁴ Yeknesak Kurallar, Madde 12c.

²⁵ Yeknesak Kurallar, Madde 16.

²⁶ **Documentary Credit World 2006**, Volume 10, Number 6, June 2006, P. 11.

zamanda bir kabul edişin olmadığı şeklinde de algılanmıştır. Çin Mahkemesi alıcı lehinde karar vermiş, fakat uyumsuzluğun ortaya koyduğu gibi “Kabul” olayını yasal olarak formüle eden herhangi bir evrensel tarifin bulunmadığı değerlendirilmiştir.

Öte yandan yeni düzenleme yine benzer bir hukuksal soruna çözüm sağlamaya çabalayarak İngiliz Temyiz Mahkemesinin Banco Santander ile Bayfern arasındaki oldukça tartışılan kararının etkilerini de ortadan kaldırmaya çalışmıştır²⁷. Sözü edilen davada alınan karara göre, o günkü bankaların alışılmış uygulamalarında kendi teyitleri ile vadeli bir akreditiften senet kırmaları düzenlemeye ağır bir darbe olarak değerlendirilmiştir. Temyiz Mahkemesi keşideci banka tarafından açıkça yetkilendirilmeden böyle bir düzenlemeye dahil olan bankayı erken ödeme tarihi ile akreditifin sona erme tarihi arasındaki hile riski mevcut olduğu halde ödemeye yükümlü tutan bir karar vermiştir. Söz konusu karar uygulamayı çok hızlı bir şekilde durdurmuş, hatta bazı bankalar son zamanlarda terk edilmiş bulunan bir uygulama olan tüccarlara evraklarla birlikte poliçeleri teslim etmeyi salık vermeye başlamışlardır.

Yeknesak Kurallar 600’ün özellikle yanlış yapılmış gibi görünen bir başka çözümü ise madde 7’de görünür. Sözü edilen maddedeki değişiklik, vadeli veya kabul kredili akreditiflerde amir bankanın ödeme vadesinde yapacağı ödemenin, iskonto işlemi yapılmasına bakılmaksızın her durumda ödeme vadesinde gerçekleştirilmesi yönündedir. Bu durumda 7. maddenin getirdiği düzenlemenin vadeli bir akreditifi ibrazında ödemeli bir akreditif veya kabul kredisine eşit olarak değerlendirdiği söylenebilir. Banco Santander etkisi geçerli kaldığı halde, vadeli ödeme yükümlülüğü kabul kredisi veya ibrazında ödemeli akreditifin altında kalacaktır. Kabul kredisinin değişim makbuzu içinde güvenirliliği, korumanın değişim makbuzunun teati edilebilir bir evrak olarak garantilenmesiyle sağlanmış olduğu anla-

²⁷ İngiliz Temyiz Mahkemesinin ilgili kararı için bkz: English Court of Appeal in Banco Santander v. Bayfern (2000) 1 All ER (Comm) 776.

mına gelir (Buna karşın, vadeli akreditif teati edilebilir bir araç değildir). İbraz kredisi doğal olarak ödemenin bir an evvel yapılmasında en öncelikli unsurdur.

Ayrıca son düzenleme çerçevesinde terör eylemleri de mücbir sebeplere ilave edilmiştir²⁸.

3. Diğer Bazı Önemli Teknik Değişiklikler

3.1. Banka Günü Kuralının Kaldırılması

Yeni düzenleme yükleme tarihinden sonraki 21 günden geç olmamak kaydıyla, fakat her durumda (akreditifin) vade tarihinden geç olmaması koşuluyla ibrazın gerçekleştirilmesi kuralını getirmiştir²⁹. Buradaki ibraz süresi orijinal evraklar için geçerlidir.

Yeknesak Kurallar 500'de bankanın evrakları muayene etmesi için 7 banka gününü aşmaması gereken makul bir süre tanınmıştır³⁰. Bu durum son düzenlemeyle daha kesin bir kuralın oluşmasına yol açmıştır ki, yeni düzenlemenin ilgili maddesi en fazla 5 banka gününe işaret etmiş ve makul bir süreye işaret eden referansı tamamen iptal etmiştir. Bu durumda Uluslararası Ticaret Hukukunun bu konuda tanınmış davalarından olan Bankers Trust Co ile Hindistan Devlet Bankası arasındaki³¹ davaya neden olan sorun bir daha ortaya çıkmayacaktır. Bu olayda banka tarafından incelenecek evrakların toplamı 1000 sayfaya yakındı. Söz konusu davada bankanın evrakları muayene etmek için 2 banka gününe ve büyük olasılıkla talimat yazabilmesi için de ilave bir güne ihtiyacı olacaktı. Böylece bankanın,

²⁸ Yeknesak Kurallar, Madde 16.

²⁹ Yeknesak Kurallar 600, Madde 14.

³⁰ **Tekinalp** Ü. Türk Mali Kurumlar Hukuku, Cilt 1, Banka Hukukunun Esasları, 2009, S. 606.

³¹ Bankers Trust Co. v. State Bank of India (1991) 2 Lloyd's Rep 443 CA England kararı için **King** T. F. Leading Court Cases on Letters of Credit, ICC Publication No: 658, 2004, P. 123.

3 günden fazla bir zamana karar vermek için ihtiyacı olacağı fikri mantıklı değildi ve mahkemede kararını bu yönde vermişti.

Yeni düzenlemenin 14. maddede süreye açıkça bir netlik getirerek avantaj sağladığı açıktır, fakat bankalar çok kalabalık bir evrak müzakeresi gerektiren bir işlem söz konusu olduğunda 5 banka günü kuralını uygulamak ve değiştirmek konusunda dikkatli olmak zorundadırlar. Yukarıda belirtilmiş bulunan kuralı sözleşme yolu ile değiştirme olanağına Yeknesak Kurallar 600'ün birinci maddesi ile izin verilmiştir.

3.2. 21 Günde Takdim Kuralı

Yeknesak Kurallar 500'de evrak listesi bir nakliye evrakını ihtiva ettiği takdirde, akreditifin malın teslim tarihinden sonra takdiminin yapılabilmesi için makul bir süre öngörülme zorundaydı. Akreditifin 'sessiz' olması halinde eski düzenlemenin 43. maddesinde bankaların yükleme tarihinden 21 günden daha fazla bir sürede takdim edilen evrakları kabul etmeyeceklerini belirliyordu. 21 gün kuralı bazen hakkaniyete aykırı olarak, akreditifin zorunlu olarak sona ermesine yol açıyordu. Yeni düzenlemede 14c bu halde bir giriş düzenlemesi sunarak 21 gün kuralını söz konusu nakliye evrakının özgün olduğu durumlarla sınırlar. Bu değişikliğin yapılması özellikle Teminat (stand-by) akreditifleri ile ilgili olarak gerekliydi. Bu durumlarda lehtarın beyan yaparken yüklemenin kanıtı olarak nakliye evrakının bir kopyasını göndermesi doğaldır. Fakat, stand-by akreditifin kuralları altında, beyanın kendisi, yüklemenin 21 gün ötesinde işlerlik kazanması şeklinde yorumlanamaz. Yeni kanun lehtarın bu kadar keskin bir zaman kısıtlaması ile mağdur olmamasını garanti altına alır.

3.3. Özgün Evraklar ile İlgili Düzenlemeler

Son kurallar dizininin getirdiği bir başka yenilik ise orijinal belge kavramıyla ilgili yaklaşımın netlik kazanmasıdır. Yeni düzenlemenin 17. Maddesinde ibrazı şart koşulan her bir belgenin en az bir adet

orijinali ibraz edilmelidir. Belgenin kendisi orijinal olmadığını belirtmedikçe belgeyi düzenleyen özgün görünümlü bir imzası, işareti, kaşesi veya etiketi belgenin orijinal olarak işleme alınmasını gerektirecektir.

Önceki düzenlemenin 20b maddesinde aksi kararlaştırılmadıkça bankaların

- 1- Teksir, otomasyon veya bilgisayar sistemiyle,
- 2- Gerekli yerde imzalandığı görünen ve özgün olarak işaretlenmiş karbon kopyalar halinde hazırlanmış evrak da özgün olarak kabul edeceğini belirtmiştir. Bu kural tüccarlara dünya genelinde mahkeme kararlarının ışığında dikkate değer bir zorluk yaratmıştır³². Bunun aksi tüm evraklara el yazısı ile yazılan veya özgün basımlar dışında “özgün-aslı gibidir” ibaresinin basılmasının gerekliliğiydi. Her ne kadar olay geniş bir içerikle evrakların özgünlüğü üzerine yapılmış bir içerik madde yayını ile çözülmüşse de bu konudaki son sözün Yeknesak Kurallar 600’ün 17. Maddesinde söylendiğini belirtmek yanlış olmaz.

Bu düzenleme her evrakın en az bir adet aslının ibrazını sağlar. Herhangi bir banka üstünde asıl imza, işaret, kaşe veya keşidecinin işareti olan herhangi bir evrakı evrakın kendisinde, kendini asıl olmadığı açıkça belirtilmedikçe asıl olarak değerlendirir. Banka eğer evrak;

- 1- Evrakı keşide edenin elinde yazıldığı, daktilo edildiği, delindiği veya damgalandığı belli olan ise,
- 2- Evrakı keşide edenin özgün kırtasiyesini (antetli kağıt, kaşe v.b..) içeriyorsa,

³² Glencore International AG v. Bank of China (1996 1 Lloyd’s Rep 135), Kredietbank Antwerp v. Midland Bank PLC (1999 1 All Er Comm 801) kararları için **King** T. F., Leading Court Cases on Letters of Credit, ICC Publication No: 658, 2004, P. 223.

3- Maddeye uymadığı ve içeriğini karşılamadığı halde üstünde asıl ibaresi bulunuyorsa evrakı asıl olarak kabul edecektir.

Yeni madde içerik madde ile sağlanmış pozisyonu etkili bir biçimde konsolide etmiş ve Yeknesak Kurallar içinde kodlamıştır. Herhangi bir maddi değişiklik olmamakla birlikte olay şimdi mecrasını bulmuştur.

3.4. Diğer Bazı Teknik Değişiklikler

Yeni kurallar aynı zamanda özellikle ihale edilen nakliye ve ticari evrakın üstünde yer alan bir takım teknik değişiklikleri tanımlar. Her bir taşıma belgesine ait hususlar yeni düzenlemede bağımsız olarak belirtilerek yeni düzenlemede oldukça detaylı bir şekilde düzenlenmiştir³³.

Ayrıca son düzenleme bir taşıma belgesinin taşımacı, araç sahibi, kaptan veya kiralayandan başka bir tarafça düzenlenebileceği değişikliğini getirmiştir³⁴. Buna göre örneğin lehtar da taşımacı veya taşımacının acentesi sıfatıyla taşıma belgesi düzenleyebilir. Ancak bu değişikliklerin tartışılması bu kısa çalışmanın amacı dışındadır. Bu değişikliklerin hukukçulara fazla sorun çıkarmayacağı beklenmekle birlikte, bankaların kredi servislerinde veya finans kurumlarında veya onların hukuk birimlerinde çalışanlar açısından bu değişikliklerin ne olduğu ve yasal etkilerinin nasıl olacağı konusunda daha fazla eğitim yapılması gerektiği düşüncesinin altı çizilmelidir.

4. Yeknesak Kurallar ve Elektronik Ortam Uygulamaları

Özgün adıyla, E-UCP, elektronik akreditif işlemlerine çok maruz kalan bankalar ve tüccarlara ana hatlar oluşturmak üzere Yeknesak Kurallar 600'ün eki olarak geliştirilmiştir. Başlangıçta bu düzenlemenin potansiyel kullanılabilirliği konusunda iyimserlik olunmasına

³³ Yeknesak Kurallar 600 de 17.'den 25.'ye kadar olan maddeler.

³⁴ Yeknesak Kurallar Madde 19.

rağmen, uygulamada yetersiz kalınmış ve düzenleyicilerin genelinde Elektronik Düzenlemenin Yeknesak Kurallar 600'ün çerçevesinde destekleyici kaynak olarak hazırlanması kanaati oluşmuştur. Buna bağlı olarak Yeknesak Kurallar 600'e yapılan benzeri yeniliklerle birlikte bu düzenleme bir ek olarak kalacaktır. Böylelikle, E-UCP' ye içeriksel bir değişiklik yapılmamış ancak Yeknesak Kurallar 500'e bağlı referanslar buna bağlı olarak değişmiştir. Yeniden düzenlenmiş olan son E-UCP versiyonu 1 Temmuz 2007'de yürürlüğe girmiştir.

V. SONUÇ

Uygulamanın ihtiyaçlarına göre farklı şekillerde ortaya çıkan akreditif işlemi, birçok ülkede kullanılıyor olmasına rağmen pozitif düzenlemeye konu olmamıştır. Meydana gelebilecek farklılıkları önlemek amacıyla Milletlerarası Ticaret Odası tarafından oluşturulan kurallar dizini olan Yeknesak Kurallar, uluslararası ticaretin gelişmesiyle birlikte yeniden gözden geçirilerek Yeknesak Kurallar 600 düzenlenmiştir. Ülkemizde de Merkez Bankası'nın konuya ilişkin tebliğleri dışında özel hukuk alanında, akreditif işlemi konusunda herhangi bir özel düzenlenmeye rastlanmamaktadır. Akreditifin hukuksal mahiyetine ilişkin akademik tartışmalara girilmeksizin burada altı çizilmesi gereken durum kanımızca akreditifin yukarıda sözü edilen kurallar dışında ülkemizde düzenlenmemiş olduğudur. Bu anlamda Yeknesak Kurallar esasına dayandırılan Türkiye'deki bankacılık uygulamasının hukuksal sonuçlarının da bu esaslarla çelişmeyecek çizgide olması gerekir. Dolayısıyla Türkiye mahkemelerinin verdiği kararların da Yeknesak Kurallar'ın oluşturduğu ilkelere ters düşmemesi gerekir ki bu durumda çözüm yolu akreditifle ilgili ulusal bir sistemin oluşturulmasından ve kanunlaştırılmadan geçmektedir. Bu konuda gerçekleştirilecek bir düzenlemenin önemli çıkış noktalarından biri de doğal olarak Yeknesak Kurallar olacağından kurallar Türkiye'de de dikkatle incelenerek değerlendirilmelidirler.

Milletlerarası Ticaret Odası her ne kadar Yeknesak Kurallar 600' de önceki düzenlemelere göre bazı olumlu katkılar getirirse de bu katkıların hali hazırdaki tüm akreditifle ödeme sorunlarını ortadan kaldıran bir mekanizma olmadığı açıktır. Ancak, yeni hayata geçirilen Yeknesak Kurallar 600 ile ilgili deneyimsel verilerden ve yeni düzenlemenin dünya ticaretine etkilerinden net olarak söz etmek bu aşamada mümkün olmasa da, bu çalışmada incelenen kapsamıyla bile Yeknesak Kurallar 600'ün oldukça önemli değişiklikler ve katkılar getirdiği açıkça ortadadır. Kanaatimizce bu düzenlemenin yansımalarının ülkemiz dış ticaret rejimi tarafından da dikkate alınması gerekmektedir. Zira, burada önemli olan nokta, bu kurullarla iç hukukun birbirine aykırı hükümlerden oluşmamasıdır.

Kuralların uygulanmaya başlanmasından itibaren iki yıl geçmiştir ve yeni düzenlemeye ilişkin sorunlar ve boşluklar üzerinde araştırma yapılması ve elde edilen bu verilerin değerlendirilmesi son derece büyük önem taşımaktadır.

Aynı zamanda akreditif sisteminin işleyişinin ve tarafların sorumluluklarının bilinmesi, uygulamada sıklıkla karşılaşılan uyumsuzlukların aza indirilmesinde ve çözümünde etkili olacaktır.

Bu anlamda eski düzenlemeyle yeni düzenleme arasındaki farkların dikkatle incelenerek Türk hukuk sisteminde hali hazırda eski kurallara göre yapılandırılmış hukuksal çerçevenin yeni düzenlemeyi de dikkate alarak yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Bununla beraber, akreditifle ilgili çalışan meslek guruplarının da son değişikliklerle ilgili bilgilendirilmesi sağlanarak, yeni uygulama ivedilikle ülkemiz dış ticaret mevzuatına kapsamına dahil edilmelidir.

K a y n a k ç a

- **Aydos**, Oğuz Sadık : Akreditif, Ankara 2000.
- **Doğan**, Vahit : Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif, 2. Bası, Ankara 2005.
- **Kaya**, Salih : Uluslararası Bankacılık, Ankara 2003.
- **King**, Tak Fung : Leading Cases on Letters of Credit, ICC Publication No: 658, 2004.
- **Özalp**, Abdurrahman : Dış Ticarete Teslim ve Ödeme Şekilleri, İstanbul 2004.
- **Özel**, Sibel : Akreditif ve Hukuki Niteliği, İstanbul 1991.
- **Polat**, Ali : Uluslararası Ticarete Akreditifli Ödemeler ve UCP 600,
- İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 7, Sayı 13, Bahar 2008, S. 209-222.
- **Reisoğlu**, Seza : Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Akreditif, Ankara 1995.
- **Tekinalp**, Ünal : Türk Mali Kurumlar Hukuku, Cilt 1, Banka Hukukunun Esasları, İstanbul 2009, 2. Basım.
- **Uluç**, Mehmet : Borçlar Hukuku Açısından Akreditif, Batider, 1966, Cilt 3, S. 432-478.
- **Yılanlı**, Haydar : Dış Ticaret İşlemleri, İstanbul 2003.
- **Documentary Credit World 2006**, Volume 10, Nr. 6, S. 11-21.

